

MONTESQUIEU INSTITUTE

Staat van de NL economie

Marcel de Ruiter

Centre for Professional Learning

Workshop Europa in Den Haag – Voet tussen de deur in Brussel

OMSCHRIJVING

De eerste stap naar Brussel is minder groot dan soms wordt verondersteld. Door te starten vanuit Nederland is er al een wereld te winnen. Brussel lijkt soms een ondoorgrondelijk en gesloten bastion waar voor beleidsbeïnvloeders moeilijk grip op te krijgen valt. Toch kunnen bedrijven, brancheverenigingen en maatschappelijke organisaties wel degelijk een voet tussen de deur krijgen.

U moet daarvoor wel de spelregels kennen. Hoe komt een wetsvoorstel tot stand? Welke instanties spelen daarbij een rol en wat “gebeurt” er tussen Den Haag en Brussel? Welke instrumenten hebben de Eerste en Tweede Kamer om het proces te beïnvloeden en op welke momenten kunnen bedrijven en organisaties hier nog effectief invloed op uitoefenen? Centre for Professional Learning organiseert samen met het PA bureau Public Matters een ééndaagse cursus waarin u leert over effectief lobbyen in Europa en hoe u EU-beleid kunt beïnvloeden vanuit Nederland.

RESULTAAT

Na afloop van de workshop:

- Weet u hoe het Europese politieke proces in Den Haag werkt en is de rol die de ministeries en de Staten-Generaal hierin spelen u duidelijk;
- weet u hoe het Nederlands EU standpunt wordt voorbereid en op welke momenten u dit nog kunt beïnvloeden;
- heeft u basiskennis voor het doeltreffend en efficiënt beïnvloeden van het Europese besluitvormingsproces;
- heeft u naar aanleiding van een actuele casus kunnen oefenen met een praktijksituatie;
- heeft u uw netwerk verbreed en uitgebreid.

De leergang wordt op 11 april van 09.00-17.00 aangeboden en vindt plaats op één van de locaties van Universiteit Leiden - Faculteit Campus Den Haag in het centrum van Den Haag. De prijs voor de workshop is € 475,- inclusief lunch, reader en BTW. Via de website www.professionallearning.nl kunt u zich inschrijven.

Centre for Professional Learning

T 070 800 9504

E learning@cdh.leidenuniv.nl

W professionallearning.nl

Beste bezoeker van het Haagsch College.

Fantastisch dat u naar het college van Mathijs Bouman bent gekomen. Als dank voor uw komst bieden wij u in samenwerking met het Montesquieu Instituut dit handige overzicht van Marcel de Ruiters aan over de staat van de Nederlandse economie.

Marcel de Ruiters is verbonden aan het Montesquieu Instituut en adviseur bij Adviesbureau Public Affairs en Communicatie Van Oort en Van Oort. Hij was senior beleidsmedewerker van de directie algemene economische politiek van het ministerie van Economische Zaken.

Meer informatie over de economie, groei, bezuinigingen, Europa en de eurocrisis vindt u op de website van het Haagsch College en het Montesquieu Instituut.

In ons archief kunt u samenvattingen terugkijken van eerdere colleges:

- Nout Wellink over de rol van de centrale banken
- Jaap de Hoop Scheffer over de afnemende macht van Europa
- Onno Ruding over de bezuinigingen
- Martin Visser over de jaren van de eurocrisis
- Alexander Rinnooy Kan over het poldermodel en het sociaal akkoord

Haagsch College is een initiatief van NewsCollege, opgericht door Vincent Rietbergen en Freek Ewals.

De staat van de Nederlandse economie

Eindelijk de vlag uit?

“Het realiseren van onze groeiambitie vraagt om een wendbare en innovatieve economie”, aldus minister Kamp bij de presentatie van de Staat van de Economie op 14 februari 2014. Op dezelfde dag presenteerde het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) nieuwe economische groeicijfers: volgens de eerste ramingen is de Nederlandse economie in het vierde kwartaal van 2013 met 0,7% gegroeid ten opzichte van het derde kwartaal van 2013. Daarmee zet het eerder nog bescheiden herstel van de Nederlandse economie volgens het CBS versneld door.

Ook ten opzichte van het vierde kwartaal van 2012 bleek de economie 0,7% gegroeid. De Nederlandse economie presteerde hiermee eind 2013 iets beter dan de eurozone (0,3% groei in het vierde kwartaal) en de EU (0,4% groei in het vierde kwartaal) als geheel. Ten opzichte van het laatste kwartaal van 2012 is volgens Eurostat de economie van de eurozone in het vierde kwartaal 0,5% gegroeid, en die van de EU28 1,0%. De vraag na de hoopgevende cijfers is: kan in Nederland nu de vlag uit?

Hier past een relativering. De cijfers die in februari zijn gepresenteerd, zijn een momentopname. De verschillen met de groeicijfers voor de eurozone en de EU28 zijn gering. Beter is het om te kijken hoe de Nederlandse economie er structureel voor staat, en hoe het is gesteld met het vermogen van de economie om in de toekomst te groeien. Daarvoor kijken we naar de gemiddelde economische groei in de jaren 2008 (het eerste jaar waarin de gevolgen van de krediercrisis serieus merkbaar waren) tot en met 2012 (het laatste jaar waarvoor definitieve realisatiecijfers beschikbaar zijn voor de EU). De Nederlandse economie kromp in die periode gemiddeld met 0,1% per jaar, vergeleken met een gemiddelde krimp van 0,2% in de EU28 en de eurozone. Nederland staat hiermee op een 14e plaats in de EU28, maar scoort slechter dan de vergelijkbare landen Zweden (1% groei), Duitsland (+0,8%), Oostenrijk (+0,6%), België (+0,4%) en Frankrijk (+0,1%).

Kijken we naar de jaren 2010 t/m 2012, dan wordt duidelijk dat Nederland in de loop van de laatste jaren steeds verder terrein heeft verloren. Met een gemiddelde economische groei van +0,4% staat Nederland in de periode 2010-2012 op een 20ste plaats in de EU28, vergeleken met 3,5% groei in Zweden, 2,7% in Duitsland, 1,8% in Oostenrijk, 1,3% in België en 1,2% in Frankrijk. Vooral 2012 was een slecht jaar voor de Nederlandse economie. CPB-econoom Wim Suyker komt in een presentatie uit januari 2014 tot vergelijkbare conclusies. Hij constateert dat Nederland in 2012 en 2013 achterblijft in de eurozone en vanaf 2011 bij vergelijkbare landen. Hij wijt de achterblijvende Nederlandse economie niet aan de exportprestaties, maar aan de haperende investeringen en particuliere consumptie.

De decemberraming 2013 van het CPB verwacht voor 2014 ½% economische groei, een stabiliserende werkloosheid, lagere inflatie en een lichte verslechtering van het begrotingstekort. Omdat de vraag naar arbeid met vertraging reageert op aantrekkende productiegroei, wordt nog niet gerekend op herstel van de arbeidsmarkt, al stijgt de werkloosheid naar verwachting minder sterk dan in 2013. Voor de eurozone verwacht het CPB in 2014 een economische groei van 1%, vergeleken met 2¾% in de VS en 4¾% in de opkomende landen.

Oorzaken van de hardnekkige recessie

De oorzaak van de hardnekkigheid van de problemen van de laatste jaren is gelegen in de aard van de recessie waarmee Nederland te maken heeft gekregen, namelijk een balansrecessie. Huishoudens en financiële instellingen hebben in ons land relatief lange balansen. Enerzijds zijn er veel schulden (zoals hypotheekschulden), terwijl hier aan de andere kant veel vermogen (zoals woningbezit en pensioenvermogens) tegenover staat. Zo bedraagt het opgebouwde pensioenvermogen volgens cijfers uit 2013 ca. 165% van het bruto binnenlands product (BBP). De Nederlandse economie is daardoor gevoelig voor financiële schokken, die zich met de kredietcrisis en de eurocrisis in hevige mate hebben voorgedaan. Banken zijn terughoudend met het verstrekken van leningen omdat ze hun balansen weer op orde moeten krijgen.

Dit is ten koste gegaan van de kredietverstrekking aan het bedrijfsleven en heeft de investeringen dus negatief beïnvloed. Ook de voorwaarden voor hypotheekverstrekking zijn aanzienlijk aangescherpt. Daarbij hebben de dalende huizenprijzen ook geleid tot een daling van de vermogens van huishoudens, wat vervolgens de consumptie heeft aangetast. Zo gaat de decemerraming 2013 van het CPB uit van een consumptiedaling van 2% in 2013. Sinds 1970 is een dergelijke krimp alleen eerder voorgekomen in 1981 en 2009. De Macro-Economische Verkenning 2014 rekent erop dat de consumptie in 2014 ongeveer op hetzelfde niveau ligt als in 2001. Uiteraard dragen de stijgende werkloosheid, hoge lasten, dalende reële inkomens en gebrek aan vertrouwen ook niet bij aan de consumptie, en zijn de tekorten van de overheid al jarenlang zo hoog dat deze geen ruimte heeft om de economie op een verantwoorde manier een extra zetje te geven (voor zover dat überhaupt mogelijk is, daarover verschillen de meningen).

Volgens De Nederlandsche Bank (DNB, 2013) zijn de Nederlandse banken goed op weg naar de hogere kapitaaleisen die voortvloeien uit de Bazel III-regels. DNB stelt dat de Nederlandse bankensector zich in de Europese voorhoede bevindt. Wel maakte DNB zich in het najaar van 2013 zorgen dat de resterende balansversterking zou kunnen worden vertraagd door de haperende Nederlandse economie, in verband met toenemende kredietrisico's door de oplopende werkloosheid en het groeiend aantal bedrijfsfaillissementen. Om te voorkomen dat dit vervolgens weer de kredietgroei en het economisch herstel schaadt, vindt DNB dat de banken hun balansversterking moeten voltooien via winstinhouding of kapitaaluitgifte.

Overigens hebben de lange balansen ook een positieve kant, want ze betekenen dat Nederlandse burgers en organisaties grote bezittingen hebben. Econoom Bas Jacobs (2013) wijst er bijvoorbeeld op dat de Nederlandse staatsschuld van ca. 75% BBP vrijwel wegvalt tegenover de belastingclaim van 67% BBP op toekomstige pensioenen. Daar komen volgens Jacobs o.a. De toekomstige gasopbrengsten nog eens bij.

Woningmarkt

Op de woningmarkt zijn er intussen diverse hervormingsmaatregelen genomen. Vanaf 2013 komen nieuwe hypotheekrenteaftrek alleen in aanmerking voor hypotheekrenteaftrek als er annuïtair wordt afgelost. Het sluiten van hypotheekrenteaftrek die niet of nauwelijks worden afgelost wordt daarmee beperkt, en de fiscale subsidiëring (en daarmee het woningprijsopdrijvende effect van de hypotheekrenteaftrek) van hypotheekrenteaftrek gaat op langere termijn met ruim € 5 miljard omlaag. Eerder waren de voorwaarden die de banken stellen aan hypotheekverstrekking al aangescherpt, en de komende jaren zal de maximale hypotheeklening verder worden beperkt tot 100% van de waarde van de woning. Vanaf 2014 wordt verder het maximale belastingtarief waartegen de hypotheekrente wordt verrekend, stapsgewijs verlaagd van 52% naar 38%.

Toch blijft het de vraag of de politiek niet de kans voorbij heeft laten gaan om de woningmarkt, inclusief de huurmarkt en het creëren van een goed functionerende particuliere huursector, meer fundamenteel en in samenhang te hervormen, bijvoorbeeld door een rigoureuzer aanpak van de hypotheekrenteaftrek. Gedurende de crisis heeft de woningmarkt niet alleen te lijden gehad onder het balansherstel van de banken, maar ook onder de aangescherpte kredietregels en de onzekerheid over de toekomst van de hypotheekrenteaftrek. Nu bekend is welke maatregelen de overheid heeft genomen, is er meer duidelijkheid op de woningmarkt. Een eventueel nieuw politiek debat over verdere beperking van de hypotheekrenteaftrek kan voor nieuwe onzekerheden zorgen, terwijl dit voorkomen had kunnen worden door in één keer te besluiten tot een radicalere hervorming.

Sterkte, groeivermogen en arbeidsproductiviteit van de Nederlandse economie
Hoewel Nederland drie plaatsen is gedaald, staat het in de Global Competitive Index 2013-2014 van World Economic Forum nog steeds op een hoge plaats, namelijk achtste. Nederland staat achter vergelijkbare landen als Zwitserland (1), Finland (3), Duitsland (4) en Zweden (6), maar voor het Verenigd Koninkrijk (10), Noorwegen (11), Denemarken (15), Oostenrijk (16) en België (17). Het rapport is lovend over de innovativiteit van het Nederlandse bedrijfsleven, over het onderwijssysteem en over de infrastructuur. De Nederlandse economie heeft dus nog steeds een sterke positie. Wel waarschuwt de OECD (2012) dat de export van in Nederland geproduceerde goederen teveel gericht blijft op de traditionele, langzaam groeiende Europese markten en onvoldoende op opkomende markten. Ook vindt de OECD dat het topsectorenbeleid geen instrument mag worden om bepaalde bedrijven of industrieën voor te trekken.

Ondanks de structurele kracht vreest Maarten Camps, de secretaris-generaal van het ministerie van Economische Zaken, in zijn ESB-nieuwjaarsartikel (2014) dat de Nederlandse economie in de toekomst minder kan groeien dan in de vorige decennia, met name door een structureel kleinere toename van het arbeidsaanbod. Op basis van CPB-berekeningen beschouwt hij een gemiddelde jaarlijkse groei op middellange termijn tussen de 1 en 1,5% als een reëel scenario.

Volgens Bart van Ark (2011) werd de economische groei tussen 1980 en 2010 voor ongeveer een kwart (0,6%-punt) verklaard door de groei in het aantal gewerkte uren, en voor driekwart (1,6%-punt) door toename van de arbeidsproductiviteit. Gezien de vergrijzing zal een belangrijk deel van de economische groei in de komende jaren moeten komen van een stijging van de arbeidsproductiviteit. Van Ark rekent voor dat de trend in de arbeidsproductiviteitsgroei met ten minste een half procent moet toenemen om de trendmatige groei van het BBP op 2% te houden. Het beeld dat hij hiervoor schetst, stelt echter niet gerust, want sinds de jaren '80 van de twintigste eeuw is er juist sprake van een vertraging in de productiviteitsgroei:

- van 1980-2010 bedroeg de gemiddelde jaarlijkse groei van het BBP per gewerkt uur 1,6%
- van 1980-1990 bedroeg deze productiviteitsgroei nog rond de 2%
- van 1990-2000 daalde de groei van de arbeidsproductiviteit, mede door de sterk stijgende werkgelegenheid, naar 1,7%
- van 2000-2010 bedroeg de jaarlijkse productiviteitsgroei nog maar 1,2% (en 1,6% van 2000-2007, voorafgaand aan de crisis). In de twintigste eeuw was de gemiddelde productiviteitsgroei per decennium in vreedstijd alleen lager tijdens de depressie van de jaren dertig.

Een mogelijke oorzaak van de productiviteitsvertraging is het toegenomen aandeel van de dienstensector in de economie, waar de productiviteit minder stijgt dan in de industrie. Een ander punt is dat het niveau van de arbeidsproductiviteit in Nederland, vergeleken met andere landen, al zeer hoog is. Nederland kan de groei van de productiviteit dus niet opkrikken door een inhaalslag te maken ten opzichte van andere landen. De groei moet komen van innovatie en een goed functionerende kenniseconomie.

Volgens TNO (2012) zijn Nederlandse bedrijven in vergelijking met andere landen innovatief. Bijna 40% van bedrijven in de industrie en 21% van de bedrijven in de dienstensector realiseerden een of meer technologische innovaties. Toch blijft de research & development (R&D) intensiteit van bedrijven achter bij concurrerende landen en neemt deze af. De omvang van private en publieke R&D-uitgaven staat onder druk. De Europese Commissie heeft het over relatief lage investeringen van het Nederlandse bedrijfsleven in onderzoek (1,07% BBP in 2011 vergeleken met een EU-gemiddelde van 1,26% BBP), een dalende publieke financiering voor onderzoek, het grotendeels ontbreken van een duidelijke oriëntatie op onderzoeksintensieve sectoren en schaars technisch en technologisch geschoold personeel, waardoor het toekomstige concurrentievermogen van de Nederlandse economie kan worden aangetast. Ook het IMF (2013) beveelt aan de R&D-intensiteit te vergroten.

Arbeidsmarkt

De Nederlandse arbeidsmarkt is in de jaren voorafgaand aan en ook gedurende het eerste deel van de crisis gekenmerkt door een in internationaal opzicht lage werkloosheid en hoge arbeidsparticipatie. Binnen de arbeidsmarkt raakte steeds meer sprake van een scheiding tussen enerzijds zittende (vaak oudere) werknemers met vaste contracten, en anderzijds mensen met flexibele contracten en zelfstandigen zonder personeel (zzp'ers) met minder rechten. Hoewel dit voor een deel een weerspiegeling is van andere voorkeuren van werknemers/zzp'ers en van nieuwe economische omstandigheden die meer flexibiliteit vragen, is de tweedeling ook een signaal dat de arbeidsmarkt heeft gezocht naar nieuwe arrangementen om de te starre oude te omzeilen.

Nadat het kabinet-Balkenende II (2003-2006) maatregelen heeft genomen om de WW-duur iets te verkorten, fiscale subsidiëring van VUT en prepensioenregelingen te stoppen en de WAO te hervormen, hebben de daaropvolgende kabinetten lang getalmd met het doorvoeren van verdere hervormingen. Hierdoor is tijd verloren gegaan die Nederland had kunnen benutten om sneller en sterker uit de crisis te komen.

Intussen is de werkloosheid gedurende de crisisjaren uiteindelijk toch flink gaan stijgen, van rond de vierenhalf procent in 2010 en 2011 naar 6¾% in 2013. In de eerste helft van 2013 steeg de werkloosheid gemiddeld met meer dan vijfhonderd personen per dag. In december 2013 zag het CPB nog weinig aanwijzingen dat de werkgelegenheid herstelt, zeker niet in aantallen gewerkte uren. Voor 2014 wordt een stijging naar gemiddeld 7½% van de beroepsbevolking verwacht. In 1985 lag het percentage voor het laatst boven de 7%.

Ondanks de oplopende werkloosheid vond de Europese Commissie in 2013 dat de Nederlandse arbeidsmarkt in vergelijking met andere EU-lidstaten nog redelijk goed presteert. Met het oog op de vergrijzing wijst de Commissie ook op de grote arbeidsreserve die nog beschikbaar is, want het gemiddelde aantal gewerkte uren ligt in Nederland ligt ver onder het EU-gemiddelde. Zo werkte van de vrouwen in 2012 77 % parttime, daalt de werkgelegenheid onder mensen met een migrantenachtergrond sinds 2008 en liep de jeugdwerkloosheid op tot 9,5 % in 2012. De Commissie vindt dat toekomstige tekorten aan arbeidskrachten versneld kunnen worden bestreden door het wegnemen van de prikkels die tweede verdiener ontmoedigen om meer uren te gaan werken.

Het kabinet-Rutte II neemt nu wel maatregelen om de arbeidsmarkt te hervormen. Zo wordt vanaf 2013 de AOW-leeftijd geleidelijk verhoogd. Nederland is niet het enige land dat heeft besloten de pensioenleeftijd te verhogen. Volgens de Europese Commissie (2013) hebben inmiddels 23 lidstaten dergelijke wetgeving vastgelegd.

Daarnaast heeft de Tweede Kamer in februari 2014 gedebatteerd over het wetsvoorstel voor de Wet Werk en Zekerheid. Dit wetsvoorstel bevat de volgende elementen:

- Er komt een nieuw soort vergoeding bij ontslag: de transitievergoeding. Alle werknemers krijgen na een arbeidsovereenkomst van ten minste twee jaar recht op deze vergoeding die gebruikt kan worden voor scholing en om over te stappen naar een andere baan of een ander beroep. De transitievergoeding wordt afhankelijk van de duur van een dienstverband: $\frac{1}{3}$ maandsalaris per dienstjaar en $\frac{1}{2}$ maandsalaris per dienstjaar dat men langer dan tien jaar in dienst is geweest. De vergoeding wordt maximaal € 75.000, en maximaal een jaarsalaris voor mensen die meer dan € 75.000 per jaar verdienen. Door de verandering moeten de gemiddelde kosten van ontslag voor werkgevers dalen.
- Minister Asscher houdt vast aan preventieve ontslagtoetsing, maar werkgevers mogen niet meer zelf kiezen of ze werknemers via de kantonrechter of via het UWV ontslaan. Er komt een vast voorgeschreven ontslagroute: ontslag om bedrijfseconomische redenen gaat via het UWV en ontslag om persoonlijke redenen wordt door de kantonrechter beoordeeld.
- Maatregelen om werknemers met flexibele contracten meer zekerheid te bieden en eerder door te laten stromen naar een vast contract. Zo krijgen werknemers eerder aanspraak op een vast contract. Niet meer na drie jaar, maar na twee jaar.
- Wie langer dan een half jaar in de WW zit, moet al het beschikbare werk als passende arbeid aanvaarden.
- De maximale duur van de publiek betaalde WW wordt tussen 2016 en 2019 stapsgewijs verlaagd van 38 naar 24 maanden. Werkgevers en werknemers kunnen in de cao 2 afspraken maken om de WW-uitkeringen na 24 maanden (tot 38 maanden) uit eigen middelen aan te vullen. De opbouw van WW-rechten wordt na tien gewerkte jaren beperkt tot een halve maand per gewerkt jaar.

De effecten van vermindering van de ontslagbescherming zijn onder deskundigen niet geheel onomstreden, en er zijn er ook wetenschappers die concluderen dat de Nederlandse economie al heel flexibel is.

Slotafweging

Ondanks de aanvankelijk sterke uitgangssituatie is de groei van de Nederlandse economie de laatste jaren achtergebleven bij vergelijkbare landen in Europa, en dus al helemaal bij snel groeiende economieën in andere delen van de wereld. In november 2013 verloor Nederland zijn triple A kredietstatus bij Standard & Poor's. Econoom Lex Hoogduin schreef daarop in het Financieele Dagblad dat Nederland wakker moet worden. "We zijn afgedegen en als we niet uitkijken zet dat verder door", aldus Hoogduin. Het kabinet is bezig hervormingen door te voeren, maar vanaf het begin van de crisis zijn er jaren overheen gegaan voor het zover is. De maatregelen om de rechten van flexwerkers te versterken helpen wellicht om uitwassen te bestrijden, maar kunnen ertoe leiden dat werkgevers er van afzien om mensen met een zwakke positie op de arbeidsmarkt of starters een eerste kans te geven. Ook zullen ze mensen met flexibele contacten mogelijk eerder weer op straat zetten.

Om de economie de komende decennia te laten floreren moet de arbeidsproductiviteit omhoog. Dat vereist meer innovatie en meer concurrentie en dynamiek, ook in de dienstensector. Waar mogelijk moeten verborgen reserves in het arbeidsaanbod worden aangeproken, bijvoorbeeld door het aantrekkelijker voor werknemers te maken om meer uren te werken. Ten slotte moet voorkomen worden dat mensen door de crisis in een situatie van langdurige werkloosheid geraken.

Stand van zaken

Volgens de meest recente schattingen van het CBS is de Nederlandse economie in het vierde kwartaal van 2013 met 0,7% gegroeid ten opzichte van het derde kwartaal en eveneens met 0,7% ten opzichte van het vierde kwartaal van 2012. Over heel 2013 is de economie 0,8% gekrompen. In december 2013 raamde het CPB nog een economische krimp van (afgerond) 1% in 2013. Voor 2014 rekende het CPB op ½% groei. Op 4 maart 2014 zal het CPB nieuwe ramingen publiceren, voor de jaren 2012-2015. Dit betekent dat dan voor het eerst de prognoses voor 2015 naar buiten komen. Op 18 maart publiceert het CPB vervolgens het Centraal Economisch Plan 2014, waarin de definitieve voorjaarsramingen staan en waarin deze ook worden toegelicht.

Op basis van de CPB-ramingen vindt in het voorjaar besluitvorming in de ministerraad plaats over aanpassingen in de begroting 2014 en de hoofdlijnen (vooral over de uitgaven) van de begroting voor het jaar 2015. Nederland moet hierover voor eind april rapporteren aan de Europese Commissie.

De hervormingen uit het Lenteakkoord van 2012 en het regeerakkoord van het kabinet-Rutte II leiden volgens Maarten Camps, de secretaris-generaal van het ministerie van Economische Zaken, tot een structurele verbetering van het begrotingssaldo met 3,6%-punt en een beter werkende economie. Naast de hervormingen van de hypotheekrenteaftrek en de arbeidsmarkt staan er ook veranderingen in de langdurige zorg op stapel, waarbij in 2015 een aanzienlijk deel van de AWBZ wordt overgeheveld naar de Wmo (die wordt uitgevoerd door gemeenten). De persoonlijke verzorging zal worden overgeheveld van de AWBZ naar de zorgverzekeraars.

Het Financieel Stabieleitscomité heeft in het najaar van 2013 geconcludeerd dat het ingezette beleid rondom de hypotheekmarkt passend is, maar dat een nadere analyse nodig is van de op lange termijn gewenste financieringswijze van de eigen woning. In zijn eerstvolgende vergadering spreekt het comité verder over dit onderwerp.

Mijlpalen

September 2008

Als de Amerikaanse investeringsbank Lehman Brothers omvalt, verspreidt de kredietcrisis zich.

Maart 2009

Naar aanleiding van de kredietcrisis wordt het regeerakkoord van het kabinet-Balkenende IV opgebroken met een Aanvullend Beleidsakkoord. Het akkoord bevat afspraken over (het tijdpad van) bezuinigingen en een pakket maatregelen om de economie te stimuleren. Met de latere afbouw van het tijdelijke stimuleringspakket is volgens het CPB € 2 miljard gemoeid in 2011 en € 3 miljard structureel per jaar vanaf 2012.

Oktober 2009

Net na het aantreden van een nieuwe Griekse regering onthult de minister van Financiën dat zijn voorgangers stelselmatig veel te rooskleurige cijfers over het Griekse begrotingstekort hebben gepresenteerd. Griekenland heeft jarenlang gelogen over zijn financiële positie. Het begrotingstekort in 2009 wordt eerst geraamd boven de 10% BBP, en vervolgens op 12,7% BBP.

Mei 2010

De eurocrisis is een feit. De Eurolanden en het IMF maken bekend Griekenland te steunen met een lening van € 110 miljard. Deze lening moet de stabiliteit in Griekenland en in de rest van de eurozone herstellen.

Juni 2010

De Europese Raad stelt de EU 2020-strategie vast. Dit is de langetermijnstrategie van de Europese Unie voor een sterke en duurzame economie met veel werkgelegenheid. Deze strategie moet ervoor zorgen dat de Europese economie zich ontwikkelt tot een zeer concurrerende, sociale en groene markteconomie en bouwt voort op de Lissabonstrategie.

September 2010

Het coalitie- en gedoogakkoord van het kabinet-Rutte I bevat volgens berekeningen van het CPB een pakket aan tekortverminderende maatregelen oplopend van € 2,9 miljard in 2011 tot € 14,8 miljard in 2015. Inclusief de door de Tweede Kamer aangenomen motie-Koolmees levert dit een pakket aan bezuinigingen en lastenverzwaringen op dat per saldo oploopt van € 4,7 miljard in 2011 naar € 18 miljard in 2015.

Juni 2011

Instelling Europees Semester. Het Europees semester is het kader voor de afstemming van het economisch beleid van de lidstaten van de Europese Unie. Met het semester kan de EU de economische ontwikkelingen in de lidstaten scherper in de gaten houden om economische problemen in een lidstaat in de toekomst te voorkomen.

April 2012

Het kabinet-Rutte I valt na het mislukken van de begrotingsonderhandelingen met de PVV. De coalitie van VVD en CDA sluit een 'Lenteakkoord' met D66, GroenLinks en de ChristenUnie. Volgens berekeningen van het CPB bevat het Lenteakkoord per saldo een pakket aan extra bezuinigingen en lastenverzwaringen oplopend van € 0,9 miljard in 2012 naar € 7,9 miljard in 2015 en € 8,9 miljard in 2016.

Oktober/november 2012

Het regeerakkoord van het kabinet-Rutte II bevat (inclusief enkele aanpassingen in november 2012) volgens berekeningen van het CPB per saldo een pakket aan extra bezuinigingen en lastenverzwaringen oplopend van € 0,2 miljard in 2013 naar € 8,9 miljard in 2015 en € 15,1 miljard in 2017.

Januari 2013

De AOW-leeftijd wordt vanaf 1 januari 2013 stapsgewijs verhoogd tot 67 jaar in 2021. Daarna wordt deze gekoppeld aan de levensverwachting. Daarnaast komen per 1 januari alleen nieuw afgesloten hypotheekleningen die binnen dertig jaar minimaal annuïtair worden afgelost, in aanmerking voor hypotheekrenteaftrek.

Februari 2013

Minister Blok (Wonen en Rijksdienst) sluit een Woonakkoord met de Tweede Kamerfracties van de VVD, de PvdA, D66, de ChristenUnie en de SGP. Afgesproken wordt o.a. dat het zgn. 'scheef huren' wordt bestreden met inkomensafhankelijke huurverhogingen, maar de maximale huurverhogingen worden lager dan eerder voorgenomen. Het volledig en annuïtair aflossen van hypotheekleningen binnen 30 jaar blijft de norm maar er komt een mogelijkheid om naast de hypotheek een tweede lening af te sluiten tot 50% van de waarde van de woning. Tevens wordt het mogelijk gemaakt dat bank en klant afspraken maken over de aflossingstermijn van de tweede lening, zodat de

looptijd kan worden verlengd naar bijvoorbeeld 35 jaar. De rente over de tweede lening is niet fiscaal aftrekbaar.

April 2013

Het kabinet sluit een akkoord met de sociale partners, waarin afspraken worden gemaakt over de WW, het ontslagrecht en het op een aantal punten indammen van flexibele arbeid.

April/mei 2013

Het IMF noemt het tempo waarin de Nederlandse woningmarktmaatregelen voor beperking van de hypotheekrenteaftrek en de maximale loan-to-value worden doorgevoerd passend, maar vindt ook dat er aanvullend beleid moet komen om de werking van de woning- en arbeidsmarkt te verbeteren.

De Europese Commissie is kritisch en beschouwt de huizenmarkt als een belangrijk probleem van de Nederlandse economie. De geleidelijke beperking van de hypotheekrenteaftrek en versterking van de prikkel om af te lossen zijn volgens de Commissie op zich nodig, maar de maatregel wordt te traag ingefaseerd om het aflosgedrag in de komende jaren significant te beïnvloeden. De Commissie is ook kritisch over de huurmarkt. Daarnaast wil de Europese Commissie verdere maatregelen om de arbeidsparticipatie te verhogen, onder meer door een geleidelijke afschaffing van overdraagbare heffingskortingen voor verdieners van een tweede inkomen. Ook moeten er maatregelen worden genomen om de arbeidsmarktmobiliteit te bevorderen en rigiditeiten aan te pakken, onder meer door de hervorming van de wetgeving ter bescherming van werknemers.

September 2013

De Miljoenennota 2014 bevat nieuwe budgettaire maatregelen, het 6-miljard-pakket, bovenop die uit het regeerakkoord van het kabinet-Rutte II.

Oktober 2013

Herfstakkoord. De coalitiepartijen VVD en PvdA sluiten een begrotingsakkoord met D66, de ChristenUnie en de SGP. De afspraken bevatten voor € 0,7 miljard aan tekortvergrotenende maatregelen in 2013 en 2014, en € 0,6 miljard structureel aan tekortvergrotenende maatregelen vanaf 2015. Het akkoord bevat ook afspraken over versnelde invoering van de hervorming van de WW, het ontslagrecht en flexibele arbeid.

November 2013

De Europese Commissie noemt de geleidelijke beperking van de hypotheekrenteaftrek en de vergroting van de prikkel om af te lossen nuttig, maar vindt het tempo waarin de maatregelen worden ingevoerd te traag.

Minister Asscher (Sociale Zaken en Werkgelegenheid) dient het wetsvoorstel voor de Wet Werk en Zekerheid in bij de Tweede Kamer. Dit wetsvoorstel bouwt voort op het sociaal akkoord en het herfstakkoord en regelt de herziening van de WW, het ontslagrecht en de regels voor flexibele arbeid.

Vanwege de zwakke economie en de matige vooruitzichten verlaagt kredietbeoordelaar Standard & Poor's de kredietstatus van Nederland van AAA naar AA+.

Januari 2014

Vanaf 2014 wordt het maximale aftrektarief voor de hypotheekrente in jaarlijkse stappen van een half procentpunt verlaagd van 52% naar 38%. Daarnaast gaat het fiscale pensioenopbouwpercentage omlaag van 2,25% naar 2,15%. Hierdoor neemt de verplichte pensioenopbouw af. Het kabinet wil de opbouw verder verlagen tot 1,875% vanaf 2015.

De plicht der politieke partijen

Woensdag 5 maart 2014 Nieuwspoort

De relatie tussen Nederlandse politieke partijen en kiezers is diffuus. Een samenleving zonder politieke partijen is niet denkbaar, maar zij kunnen ook op veel kritiek rekenen. Nog geen 3% van de Nederlandse bevolking is lid van een politieke partij.

Welke rol spelen politieke partijen in het Nederlandse kiesstelsel? En welke rol zouden zij moeten vervullen? Hoe is de verhouding met de achterban? Is het voor burgers nog aantrekkelijk om lid te worden van een politieke partij? Of doen prominente partijleden toch wat zij nodig vinden? Wat zijn de verschillen tussen de partijen?

Een debat met:

Patrick van Schie (directeur Teldersstichting), **Gerrit Voerman** (directeur DNPP), **Marty Smits** (vicevoorzitter D66) en **Menno Hurenkamp** (hoofdredacteur maandblad Wiardi Beckman Stichting).

Symposium Grondwet: Baken of Ballast

Vrijdag 28 maart 2014 Oude Zaal, Tweede Kamer

Is de Grondwet een baken voor de Nederlandse samenleving die een veilige koers biedt, of moet onze Grondwet juist als ballast worden beschouwd die noodzakelijke vernieuwing in de weg staat? Deze vragen komen aan de orde in een symposium dat het Montesquieu Instituut in samenwerking met het Nationaal Comité 200 jaar koninkrijk organiseert.

Met bijdrages van:

Vier wetenschappers uit de academische wereld - **Geerten Boogaard** (Leiden), **Patricia Popelier** (Antwerpen), **Joost Sillen** (Nijmegen) en **Wytze van der Woude** (Maastricht) - zullen daarover een inleiding verzorgen. **Ernst Hirsch Ballin** zal een reflectie op het thema geven waarna een debat volgt.

Voor meer informatie en een overzicht van alle activiteiten van het Montesquieu Instituut